

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Christ. Francisci Paullini, Ferrariâ-Thuringi, Rerum Et
Antiquitatum Germanicarum Syntagma**

Paullini, Christian Franz

Francofvrti ad Moenvm, 1698

De Historia Sermo Claustralis ad Sacram Congregationem Bursfeldensem.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44860

*Magnus eras, major, quid? maximus, eja, fuisset,
si vitam Domini Clementia Summa dedisset.
Sed festinandum est: oreris morerisq; repente,
herba Tuis saltem fueras ita solstitialis.*

Tricesimus quintus TIDERICUS III. de Burgstorf, (i) eodem annò TIDERICVS III.
mense Octobri electus, Vir egregiè doctus, cui nullus ex Prædecessoribus par
erat. (k) Obiit post triennium, AD. scilicet MCCCCLXVI. Sedit annis III. (l)

Tricesimus sextus HEINRICUS II. cognomento Stammer, Saxo, ele- HEINRICVS II.
ctus AD. MCCCCLXVI. Homo, qui nihil humani à se alienum putabit.

[Hic desuisse videtur, quisquis etiam fuerit, Autor hujus opusculi. In
margine enim scriptum erat: AD. MCCCCLXVII. in festo S. Tho-
ma Apostoli in pace obdormit Collector horum Actorum.]

Heinricus verò II. obiit AD. MCCCCLXXXI. (l) Ejus tempore scripsit Ab-
bas, ut ajunt, Reinharthsbornensis, alii Erfurtensem habent, memorabilem sermo-
nem ad Congregationem Bursfeldensem, quem, ad futuram rei memoriam, in-
terfero, prout eum in cœnobio Gothano accepi. (m) Sic autem de verbo
ad verbum iste sonat:

De
HISTORIA
SERMO CLAUSTRALIS
ad

Sacram Congregationem Bursfeldensem.

QUI Historiam cum Sole comparaverit, sapienter certè fecit. Sicut enim
Sole omnibus rebus in aère, tellure & aqua, visibilibus & invisibilibus, ca-
lorem, incrementum & sustentationem largitur: ita Historia vitam, fidem,
auctoritatem, & stabilimentum donat omnibus rebus in vita communi. Da
mihi lucem sine Sole, & firmamentum rerum absque Historia. Ipse Deus in
Sacrosanctis libris, quos vulgariter Biblia vocamus, præter historiam nihil re-
liquit nobis. In toto V.T., præter Psalmos Davidis, Proverbia, Canticum

(X) & Eccle-

(i) Buxdorf, Albin. l. c. alii habent Buckensdorf, (k) doctrinam ejus fusiùs commendabit
Lang. l. c. p. 869. & ex eo D. Sagittar. l. c. p. 36. (l) non anno 1471. ut Buccelin. vult l. c. (l)
Vid. de eo Lang. l. c. p. 870. & Sagittar. l. c. p. 37. Anonymus ita de eo:

*Nesse cupis, mi viator, quis sub tumba jaceat?
Vini fuit is amator, dic, qui tibi placeat?
Salus, salus, semper salus, odit pius, amat malus.*

(m) De Abbate montis Petri Erfurdia: res mihi certior videtur. Autor enim hujus ser-
monis se vocat fidele Congregationis membrum. At secundum Buccelin. Germ. sac. P. II.
p. 18. Monasterium istud Petrinum Congregationi accessit anno 1439. De Reinhardifon-
tano autem nihil repenit in isto catalogo, quod seriùs accesserit.

& Ecclesiastem, pura *historia*, stilo divino conscripta, rerumque gravissimarum plena. Quid prophetæ ad unum omnes enarrant, nisi *historias*? quid Sanctissima Evangelia, quàm liber *Historiarum*? quid tota passio Dominica? certè *historia*, & amplius nihil. Omnes homiliz nostræ, seu expositiones Evangeliorum, sunt *historiarum* sacrarum explanationes. Seu terreas securos & impios, seu consoleris pavidos & tristes, seu confortes fideles in fide & persecutionibus, *Historiâ* opus est. Et sine hac nihil unquam efficies. Vix mollius ad somnum reduxit Mater plorantem infantiam tuam, quàm vel cantillando, seu prænarando *historiolam*, licèt fictam non factam. Poëtæ mysteria sua, sacra & profana, figmentis involvunt, seu narrationibus ingeniose fictis & pictis. Tota Theologia *studium Historiarum* est. Legistæ provocant ad acta sua, sed quid illa, nisi *historia*, seu bonæ vel malæ fuerint? Medici nituntur ratione & experienciâ. Hæc ex multorum annorum *Historiis* combinatur, & absque hæc tota Ars manca & mutila est. Per universam philosophiam se diffundit *historia*, seu speculativam, seu practicam inspicias. Mathesis fulcitur observationibus, i. e. *historiis*: Physica illustratur *historiis*: Ethicus & Politicus semper citant *historias*. Omnis ætas, omnis sexus, omnis homo, seu magnus vel parvus ille sit, delectatur *historiâ*. Quando rustici in cauponis inter se confabulantur, de *historiis* solliciti sunt, sciscitantur, quid novi in vicinia, seu alibi, de bello aut pace, vel de aliis rebus hic vel iste audiverit. Summa: *Historia* universum mundum regit, firmat, ornat, delectat & sustentat. Quod cum ita sit, miror sanè demitorque, *Religiosi Sacra Congregationis Patres*, *studium Historicum* (sine quo nullus solidè erudiri potest,) adeò frigidè, jejunè, & ineptè (si tractetur) in Monasteriis nostris passim tractari. Verùm *sacra & profana historia* conjungenda est, si *divinam Providentiam*, quæ cuncta gubernat, accuratius cognoscere, & studiosius perspicere velimus. Meritò igitur in singulis cœnobiis doctus *Historiarum Magister* constituendus erat, qui juniores, at quid de junioribus dico, imò etiam seniores (nam & hi plerique infantes sunt in hoc studio,) certis horis fideliter informet. O quantum inde lucrum, nec auro vel argento comparandum, quanta inde rerum experientia, quanta inde auctoritas & veneratio Sancto Ordini nostro! Annotârunt rerum naturalium Scriptores varia monstra, sed quod sine *cerebro* fuerit, nondum reperire potui. Homo equidem juxta Platonem *monstrum* est, quòd Sanctissima Trinitas *monstret demonstratq;* in eo summum artificium, sapientiam, clementiam, & bonitatem suam, ipseque in compendio *monstret* admiranda totius mundi. Sanè, qui *historiarum* imperitus est, hunc ego, alio tamen sensu, *monstrum* dixerò, Dei & Naturæ inimicum, *monstrum sine cerebro*, jumentis haud præstantiorem. Curate igitur, *Sacra Congregationis Antistites*, ut hoc studium pro-

sus divinum, & suâ naturâ jucundum, honestum, & utile in scholis nostris vigeat, floreat, crescat, fructusq; ferat mortali & perenni vitâ dignos. Fugite posthac monstrum istud horrendum, cui lumen (rationis) ademptum, ignorantiam scilicet *historiarum*. Sic demonstrabitis, Vos Deo & æternitati famulari, & ad salutem hominum natos esse. Qui aures habet audiendi, audiat, imò audiet. Obstupui, & vox mihi hæsit faucibus, si aliquando Prælatos Ordinis nostri de Fundatoribus & Antecessoribus Monasteriorum suorum interrogavi, ipsos autem magis mutos deprehendi quàm pisces. Nihil enim, planè nihil respondere sciebant, seu confusè tamen, & hæsitanter, & parcè, omnium rerum antiquarum ignorantissimi. Ordinis nostri instituta non sunt otiosi, vel edere & bibere, aut saltem in choro Psalmos decantare, seu in cella aliquid orare, sed *scholas* etiam habere, inq; iis *sacras literas*, & *bonas Artes ac scientias* fideliter docere & diligenter discere. Inter has autem *Historia* triumphat & imperat ut *Regina*, à Deo nobis data. Si conveniatis inter Vos, & faciatis hoc statutum, ut quilibet Prælatas de conscribendis *annalibus*, vel *historia Monasterii sui* sollicitus esse debeat, quid melius, quid utilius, quid vel scitû, seu lectû jucundius præstare poterit? Dicis: Unde otium Abbati, qui curam debet habere rei sacræ & æconomicae? licet ipse nec velit nec possit hunc laborem in se suscipere, annon in conventu idoneus aliquis, quem ad hoc opus deligere & constituere valeat? at desit, aliunde petendus erit, qui bonum opus perficiat. Non dubito, quin alia monasteria, etiam extra Congregationem & Ordinem nostrû, pari diligentia accendantur, & vestigia nostra sequantur. Si Summus Pontifex & Apostolicus Dominus universale mandatum per totam Germaniam emitteret, ut idem studium eandemq; curam in colligendis *annalibus* suis quælibet *Diœcesis* & *Monasteriû* haberet, eosq; postea, ceu *Palladium* suum, conservaret, proh! quàm saluberrimum institutum foret. Et si Imperator suum adderet præceptum, ut idem facerent omnes *Principes* & *Comites* in Imperio, quisq; in suo territorio, vix aliquid gloriosius seu utilius factum puto in Germania. Quis verò usus hujus laboris? inenarrabilis erit. Quodlibet enim monasterium (de Provinciis idem erit judiciû,) omnia privilegia, documenta, & acta sua in compendio haberet, uti *Homerum in nuce*, & sic cum Grajo isto sapiente *omnia sua* commodè secum portaret tempore persecutionis. Salva etiam manerent privilegia, immunitates &c. quæ aliàs variis injuriis & mutationibus, belli, ignis, infidarumq; manuum exposita sunt. Quot lites & inconvenientiæ posteris vel præcenduntur, vel deciduntur, si membranae integræ & illæsæ in copialibus servantur? Nemo poterit certius & justius admirari Providentiam divinam in regenda navicula Ecclesiæ suæ, quàm hoc modo, si origines & progressum cujuslibet in particulari attentius legat. Placebit pius fervor fidelium Principum in fundandis Monasteriis, & summa eorum liberalitas, ut devotius pro tantis Benefactoribus oremus. Crassa ignorantia, domum suam nescire, eamque

non satis perlustrare, & Majores suos ignorare. Magna ingratitude, gloriam & memoriam, ac pia facta Antecessorum suorum contemnere, eosque, si tamen possimus, ab interitu non vindicare. Sunt quidem multi Ordinis nostri Viri docti & conscientiosi, qui in hoc studio valde sudarunt hactenus, sed unum est, quod displicet mihi. Quod nimirum a scopo semper aberrent, & peregrina, quæ nihil faciunt ad rem, immisceant, ut saltem volumina crescant. Nullum monasterium in tota Congregatione, ferme dixerim Germania, quod non commentarium aliquem perito Scriptori suppeditet, ut alienarum rerum obliti, metæ nostræ, quam præfigimus, unice insistere possimus & debeamus. Date mihi vilissimum & obscurissimum omnium, annon Fundatorem, seu Fundatricem habuit? quis, vel quanam ille seu illa? quæ familia, vita & intentio utriusque fuit? quæ & quanta dotatio claustrî? quæ privilegia? quæ series & successio Prælatorum seu Prælatorum? quid quisque seu quæque bene vel malè egit? quamdiu sedit? quomodo de seculo in seculum monasterium crevit & decrevit? ex quibus occasionibus & circumstantiis? annon in Diocesi sua memorabilia, seu monumenta quædam reperiuntur, quæ, ut domesticæ, adjungi possunt? hæc & similia si diligenter à me inquirantur, notentur, scribantur, annon cum DEO & tempore pulcrum Vobis reddi possit chronicon, variarum antiquitatum monasticarum plenum? Respondete mihi ad hæc *Sacra Congregationis Patres!* Quis non commoveatur ad *historiam*, quandoquidem sanctissimi Viri, *Moses, Propheta & Evangelista* historiarum scriptores fuerunt. Nec labor quæquam bonum deterrebit. Ad hunc enim nati sumus, ut volucres cæli ad volandum, & pisces ad natandum. Sed non quilibet aptus ad eum. Rectè. Non *quilibet*: ergo etiam *nullus*? è quovis ligno non sculpiuntur Mercurius, nec cuiusvis contingit adire Corinthum. Eligantur itaque & formentur *apta* ingenia, & hæc sanè Vobis non deerunt in tanta Congregatione. Ita: difficile studium *Historicum* est; sed *jucunditas* & *utilitas* ex eo promanans omnes superat difficultates. *Historicum* oportet esse *veritatis* amatorem, qui sciens nihil scribat, nisi quod factum sit. Hoc non considerant illi, qui tot fabulas mulierum & vana somnia congerunt, quam turpitudinem odi & cuipo. *Sincerè* scribendum est & *vere*. Si tamen, uti fit, aliquando à falsa narratione, veri speciem habente, ipsum factum specialius ignorans, decipiatis, veniam dabunt probi & candidi Viri. Deinde *potiora*, *graviora*, *utiliora*, & *perenni memoriâ digna* notanda & excerptenda sunt. Si verò *minora* & *leviora* aliquando immisceantur, ideò fiat, quia & hæc usui esse possunt, licet alijs ex ignorantia rei parùm capiat. Annon ex scintilla aliquando incendium? & annon ex minutis rebus prolixæ lites cum multis rædiis? Ergo *judiciosè* agendum est in omni historia. Licet etiam *stili decor* histo-

riam

riam maximè ornet; tolerabilis tamen erit, modò verè & prudenter singula colloces. *Res & pondera rerum magis respiciet sapiens, quàm colorata verba sine iis.* Verba scilicet fatiant animos minimè. Sed propositum meum non est docere, quò artificio scribendæ sint *historia*, potiùs autem monere, ut communi Patrum decreto & publicâ auctoritate sedulò doceantur illæ in Monasteriis nostris, nec *studium istud sapientiæ* adedò neglectum amplius jaceat. Sine *historia homo non est homo*: sine ea non sumus *Monachi*: imò sine ea nemo potest *salvari eternum*. Cœlitus delapsus erat venerabile istud: *Nosce Te Ipsum*: at quomodo sine *Historia* adminiculo Te noveris unquam? scrutare, & fatearis necesse est, me vera dixisse. Stulti essemus & magni fatui, si adedò rigidam vitam eligeremus, nescientes, Sanctissimos quosque eam præ omnibus mundi oblectamentis, deliciis & divitiis amâsse unicè. At hoc quis Tibi sine *historia* dixerit? *Passio Domini* est nostra exaltatio & exultatio, nostra consolatio & æterna salvatio. Quis verò hanc sine *historia* docuit vel didicit unquam? pauciora dixi, *Venerabiles Patres*, cum prudentibus enim loquor, & religiosis Viris. Inter omnes Ordinis nostri *reformationes* nulla pulcior & constantior adhuc fuit, quàm hæc nostra *Bursfeldensis*, quia veris fundamentis subnixæ est. Ipsa enim *nucleum, medullam, animamq;* Regulæ Sanctissimi Patris nostri intendit. Scitis, *Venerabiles Patres*, *Bursfeldam* eo tempore, cum *Johannes* noster ex *Clusa* prope *Gandesham*, consilio *Ottonis Brunswicensis*, primùm in eam veniret, fuisse *horribilem abominationem totius Saxonie*. Unicus enim ex tot in eâ adhuc frater latebat, & quidem miserrimè: Præter *vaccam famelicam* non aliud ei sustentaculum: sacra ædes *straminea* erat, *bouum, equorum, vitulorumque stabulum*. (m) Ipse tamen *Johannes Bono* cum Deo saluberrimum *reformationis* nostræ opus in eâ consummavit fideliter & feliciter. Laudate miraculum Altissimi! Quantâ solemnitate postea *Nicolaus Cusa*, S. R. E. Cardinalis, hujus *Reformationis sacram Congregationem* confirmaverit, & post hunc *Pius II.* Dominus Apostolicus, omnes scitis. Cum igitur è sordibus levati simus, meritò scholas nostras optimè constituamus. Si verò *Historia* desit, nihil laudis, nihil emolumenti, aut fundamenti reliqua studia habebunt. Credite mihi, *Patres*, & ad lancem rationis & veritatis singula dicta mea expendite. Ad DEI gloriam & omnium salutem dico, Vobis quod dico: singula etiam, si postulatis, in solemnî Capitulo coram omnibus & singulis explicabo & demonstrabo solidius. Nihil præscribo Vobis, nec prudentiorem seu doctiorem me judico; urgente tamen conscientia, ut *fidele Sacre Congregationis membrum*, hæc *animi mei arcana* Vobis ad dijudicandum propono & expono. Neminem è Vobis unquam puduit, si quando in itinere dubius informari potuit à *subulco*,

(X) 3

vel

(m) Vid. Trithem. chron. Sponheim, ad ann. 1429.

vel *anacula* rugola. Gratias agam puero, si in bivio trepidanti mihi digito monstrer, quò tutò ire possim. Quis igitur hoc meum consilium spernet? *Pietas & doctrina* fecit, ut dextera Domini Ordinem nostrum exaltaverit, eumque admirabilem reddiderit coram universo mundo. At ubi illa, seu hæc docetur & discitur nisi in scholis? quomodo autem illa vel ista sine exemplis, sine *historiis*, vel juniori, vel seniori infundi potest? tantæ virtutes, tanta dignitas, tanta utilitas, & tanta etiam divinitas inest *Historiæ*, quam qui non æstimat, collaudat & discit, omni bestia bestialior erit. Despectis literarum studiis, soli Deo placere desiderans *BENEDICTUS* Pater noster, sanctæ conversationis habitum quæsit. Studia literarum despexit, tanquam sancto ejus proposito inimica, sed *historiam* non despexit; siquidem *S. Gregorius Magnus*, Supremus Pontifex, & Vicarius Christi, dum *vitam* ejus scriberet, nihil planè scripsit, quàm *narrationes historicas*. Et quid Vobis *miracula* sunt, quàm *historia*, seu *relationes rei ita verè gesta*? Si quis apud Græcos & Romanos proverbialiter, vel lepidè & concinnè quid dixisset, subito annotabatur pro notitia, informatione & delectatione posteritatis. Et nos piget acta Antecessorum & Monasteriorum nostrorum, pro usu & instructione posterorum, fideliter conscribere, cum tamen sic ad idem studium excitari possint? Non sufficit, quòd ego statum cœnobii mei sciam, & posteri eum scire volunt ac debent. Quomodo autem id fiat, nisi eum à nobis descriptum aliquando reperiant? Annon socordia, ignorantia, infidelitatis, imò levitatis nos arguent, putantes: nos eum *Sardanapalo* tantum edisse, bibisse, lussisse, & brutali more, præsentia, futura & præterita pari oblivione dimisisse, cum nullum *industria & fidei* specimen exstet. Omnia, quæ manû struimus, temporum injuriis pereunt, ut deleatur memoria eorum, & evanescat veluti fumus & umbra. Sola charta durabilis est, & perenni memoriâ digna. Multi opinantur, si grande aliquod saxum, cui *effigies* eorum incisa, sepulcra tegat, sat tutos & munitos esse ab interitu. At quid mihi cum inani ista gloria & vanis sumtibus, quos propter Deum in pauperes erogare malo? Hocne tu pro laude habes, quòd post mortem quilibet rusticus pedibus *effigiem* tuam conspurcat & conculcat, dicens nihil amplius, quàm: *hic jacet Pater Thomas, Prælatus olim!* Ab illo laudaris, ab isto vituperaris, prout hominum affectus sunt, qui *nigrum ab albo* distinguere nesciunt. Si alii facultates monasterii per avaritiam & fraudes, sicque *per fas & nefas*, trecentis &c. florenis augment, magnum se patrâsse gloriantur. Sed quid hoc cum proposito meo? Prælatus præsit & profit vivis & futuris, piè & justè, secundum DEI mandatum, & conscientiam suam. Oportet enim eum villicationis suæ rationem reddere in districto examine, etiam de omissis bonis operibus. Conjugite igitur, *Venerabiles Sacræ Congregationis Antistites*, mentes manusque vestras, & ad majorem Dei gloriam, ad salutem, instructionem & delectationem hujus & futura ætatis, hoc negotium de conscribendis *chronicis*, seu *annalibus monasticis*,

sticis, seridè volvite atque revolvite. Scribite, ipso DEO mandante, pro *generatione altera*, & populus, qui creabitur, laudabit Dominum. Scribite, quæ audieritis & cognoveritis, quæ Patres vestri narravêre Vobis. Ista non celate filios & posteritatem nostram, ut cognoscat *generatio altera*, ut ponant homines spem suam in DEO, & non obliviscantur operum ejus, sed mandata illius fervent in æternum. *Callicrates* sagittâ per latera ictus, postquam cum aliis exportaretur, sese morientem miseratus est, non quod pro Græcia occumberet, sed quia nihil laudabile posteris relinqueret. Ne igitur & Vos obscura mors maneat, præclarum hoc institutum attendite, & scribite DEO & Posteritati. Valere & judicate. Dat. Æcella mea claustrali in festo Fabiani & Sebastiani Martyrum Anno Domini MCCCCLXXXI.

Tricesimus septimus TIDERICUS IV. de *Schönberg*, (n) Vir Nobilis, & *TIDERI-* Nobilior pietate, doctrinâ, moribus & cunctis virtutibus, eligebatur AD. *CVS* IV. MCCCCLXXXI. fecit postea, cum consensu Capituli, Coadjutorem Consanguineum suum, (o) ex eadem familia, *Johannem*. Memoria illius est & erit in benedictione. Obiit AD. MCCCXCII. Cizæ, ibique sepultus est anno Pontificatus sui XI. Ego sic de Eo.

Mons cecidit! pulcher mons: heu pons, fonsq; salutis

Numburgi cecidit! frons mihi tristis. Ita:

Pulcher mons cecidit: Valles deflete ruinam;

Majoris casus nuncius ille mali.

Totus pulcher erat grandis mons ille Sionis,
totus at uno ictu, prohi dolor! ecce, cadit.

Pulcher mons, Schönberg, fortunatissime Præsul,
quò nunc æternum cantica sancta canis.

Hunc pulerum montem pia gens venerabitur omnis;
gaudium enim nostrum delitiamque fuit.

Alius sic:

C. H.

Omnes Tidrici nostri rexere decenter,
hoc igitur nomen cœlitus omen haber.

Ast omnes inter Quartus præstantior; Ille
Mons formosus erat, totus amœnus erat.

G. D.

Tricesimus octavus JOHANNES hujus nominis III. de *Schönberg*, electus *IOHAN-* AD. MCCCXCII. O DEUS serva nobis, quem dedisti, bonum & fidelem ser- *NES* III. vum tuum, & libera eum ab omni malo nunc & in æternum, Amen.

JODOCUS

(n) De Illustri Gente Schönberg. vid. Paul. Mart. Sagittar., Ecclesiast. Altenburgi in Misnia, splendorem familiæ hujus Schönbergicæ: de Tiderico autem nostro Lang. l. c. p. 874. & D. Sagittar., l. c. §. 37. seq. Breviter Bucelin. l. c. p. 42. in jure Canonico fuit venustissimus, rigidus justitiæ cultor, disciplinæ ecclesiasticæ zelator, & œconomus felix. (o) Ex fratre nepotem Lang. l. c. p. 883.